

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PODNIKOVÁ EKONOMIKA

Vysoká škola ekonomie a managementu

+420 841 133 166 / info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Společné jmění manželů a podnikání jednoho z manželů – rizika a možnosti ochrany

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)

Říjen/2011

JMÉNO A PŘÍJMENÍ / STUDIJNÍ SKUPINA

Hana Oplíštilová/PE 22

JMÉNO VEDOUcíHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

JUDr. Petr Zima

PROHLÁŠENÍ STUDENTA

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou bakalářskou práci na uvedené téma vypracovala samostatně a že jsem ke zpracování této bakalářské práce použila pouze literární prameny v práci uvedené.

Datum a místo:

podpis studenta

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu bakalářské práce za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Vysoká škola ekonomie a managementu

+420 841 133 166 / info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

**Společné jmění manželů a podnikání
jednoho z manželů – rizika a možnosti
ochrany**

Community property and business of one of the spouses – risks and
protection options

Autor: Hana Oplíštilová

Souhrn

Předmětem bakalářské práce je společné jmění manželů a podnikání jednoho z nich, a to s ohledem na podnikatelská rizika a možnosti ochrany proti těmto rizikům. V úvodní kapitole je pozornost věnována dvěma základním pojmům. Je to vlastnictví a podnikání, které jsou blíže vymezeny. Zmíněny jsou rizika, která s podnikáním souvisí i možnosti, které umožňují těmto rizikům předcházet či je minimalizovat. Další kapitola se zabývá popisem uzavření manželství a důvody jeho ukončení, s čímž je spojen i vznik a zánik společného jmění manželů. Dále se práce zabývá možnostmi ochrany společného jmění manželů při podnikání jednoho z nich, mezi které patří zejména úpravy rozsahu společného jmění manželů. Součástí práce jsou i možnosti ochrany nepodnikajícího manžela a ochrany třetích osob. Práce vychází především z platné právní úpravy, ale využívá i související judikaturu Nejvyššího soudu. Předposlední část se zaměřuje na možné formy majetkového vyrovnání manželů. V závěru je zmíněna problematika společného jmění manželů v návaznosti na připravovaný návrh novely občanského zákoníku.

Summary

The subject of this work is marital property in relation to business activities of one of spouses, with regard to business risks and possible protection against these risks. The introductory chapter consists of two basic concepts. It is ownership and entrepreneurship which are further defined. There are mentioned risks associated with business activities but also potentialities of risks prevention or minimalization. The next chapter deals with contracting of marriage description and with reasons for its termination that is associated with formation and destruction of marital property. Furthermore the thesis deals with potentialities of marital property protection when one of spouses has some business activities, especially adjustment of marital property range. One of the thesis' component is also protection potentialities for non self-employed spouses and protection potentialities for the third parties. The thesis is based on existing legislation but also uses related jurisprudence of the Supreme Court. The last part of the thesis is focused on possible forms of marital

property settlement. In conclusion there are mentioned questions of the marital property following the forthcoming amendment of the Civil Code.

Klíčová slova:

Manželství, společné jmění manželů, podnikání, majetkové vyrovnání, podnikatelská rizika, ochrana, osobní vlastnictví.

Keywords:

Marriage, community property, business, property settlement, business risks, protection, personal property.

JEL Classification:

H32 – Firm

J12 – Marriage; Marital Dissolution; Family Structure; Domestic Abuse

K36 – Family and Personal Law

L26 – Entrepreneurship

Obsah

1 Úvod	1
2 Vlastnictví a podnikání	3
2.1 Osobní vlastnictví	3
2.2 Podnikání	3
2.3 Společné jmění manželů	6
3 Manželství a podnikání	14
3.1 Manželství	14
3.1.1 Uzavření manželství	14
3.1.2 Ukončení manželství	15
3.2 Podnikání jednoho z manželů	16
3.3 Modifikace společného jmění manželů a podnikání	19
3.3.1 Zúžení společného jmění manželů	21
3.3.2 Rozšíření společného jmění manželů	23
3.3.3 Odložení vzniku ke dni zániku manželství	24
3.4 Majetkové vyrovnání	27
3.4.1 Zánik společného jmění manželů při zániku manželství	29
3.4.2 Zánik společného jmění manželství za trvání manželství	35
4 Společné jmění manželů a navrhovaná právní úprava	39
5 Závěr	42
Literatura	44

Seznam grafů

Graf 1 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství ze strany muže v roce 200115

Graf 2 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství ze strany ženy v roce 200116

1 Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku společného jmění manželů a podnikání jednoho z manželů dle platné právní úpravy. Lidé uzavírají manželství, aniž mají povědomí o tom, že spolu se vznikem manželství vzniká i společné jmění manželů. Nevědí, co institut společného jmění manželů přináší, ani jaké mohou být důsledky v případě, že jeden z manželů podniká. K úpravě rozsahu společného jmění manželů pak přistupují až v momentě, kdy musí vyřešit velmi nepříjemnou životní situaci, ve které se mnohdy, ne vlastní vinou, ocitli.

Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání postavení majetku využívaného k podnikatelské činnosti, jež je v osobním vlastnictví podnikatele a majetku, který je ve společném jmění manželů. Dalším neméně důležitým cílem je hodnocení možných rizik a způsoby jejich ochrany, a to v případě, že podnikatelskou činnost provozuje pouze jeden z manželů.

Nejdříve se práce zabývá definicí pojmu vlastnictví a podnikání. Blíže je definován pojem podnikání a podnikatel. Společné jmění manželů je jednou z forem spoluvlastnictví a podnikání je jednou z forem lidské aktivity, která vede k výdělku, k obživě. Největší pozornost je věnována problematice společného jmění manželů. Práce se zabývá jak obecnou charakteristikou tohoto institutu, tak i vznikem společného jmění manželů a možnostmi zániku společného jmění manželů za trvání manželství i při zániku manželství. Značná část práce je věnována modifikaci společného jmění manželů, zejména úpravami rozsahu společného jmění manželů jako možnou formou ochrany vůči třetím osobám. Účelem modifikačních úprav společného jmění manželů je mimo jiné i snížení negativních dopadů podnikatelských rizik.

Předmětem další části práce je vyrovnání společného jmění při rozpadu manželství a možnosti, kterými lze majtkové vyrovnání provést. Neopomenutelnou součástí práce je vysvětlení základních pojmů, zejména manželství, společné jmění manželů a podnikání. Podnikání je definováno z několika úhlů pohledu. Zmíněn je náhled ekonomický, psychologický, sociologický a právnícký. Dále se práce věnuje popisu možných rizik při podnikání a možnostem, jak mohou manželé při podnikání svůj majetek chránit. Jedná se zejména o úkony, které musí nebo mohou manželé provést před započítím podnikání, během podnikání a při jeho ukončení. Budoucí podnikatel by měl zhodnotit svoji šanci ve vybraném oboru podnikání v dané lokalitě.

Pozornost je věnována i formálním náležitostem jednotlivých úkonů týkajících se zejména smluvních úprav rozsahu společného jmění manželů.

Nejdříve se úprava majetkových vztahů mezi manžely řídila institutem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jehož vznik byl stejně jako v současné době odvozen ode dne uzavření manželství. Nová právní úprava zavedla nahrazující institut společného jmění manželů. Nejedná se však pouze o úpravu názvosloví. Nová právní úprava změnila předmět společného jmění manželů právě i ve vztahu k podnikání jednoho z nich. Přesto je zřejmé, že ani současná právní úprava není dostačující, a proto je závěrečná část práce věnována i úpravě společného jmění manželů v prozatímním návrhu novely občanského zákoníku.

V bakalářské práci byla použita především metoda deskripce. Problematiku společného jmění manželů upravuje občanský zákoník. Ve vztahu společného jmění manželů a podnikání však nelze nezmínit i další související právní předpisy. Proto v některých částech práce byla použita srovnávací metoda, a to i v návaznosti na praktické příklady. Práce je doplněna o rozsudky Nejvyššího soudu, který svým výkladem doplňuje mnohdy nepostačující právní úpravu institutu společného jmění manželů.

2 Vlastnictví a podnikání

2.1 Osobní vlastnictví

Listina základních práv a svobod deklaruje, že „každý má právo vlastnit majetek; vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu; dědění se zaručuje.“¹ To znamená, že nikdo nemůže být svého majetku zbaven. Majetek může osoba vlastnit sama, spolu s další osobou či osobami. Vlastník věci musí vykonávat své vlastnické právo pouze takovým způsobem, aby nenarušil výkon práva jiných vlastníků. Současně však platí, že vlastnické právo je za určitého předpokladu možné omezit či odejmout. Tento předpoklad musí být v souladu s veřejným zájmem a na základě zákona a za náhradu.² Příkladem může být vyvlastnění pozemku za účelem výstavby rychlostní silnice či výstavby čistírny odpadních vod. Aby bylo možné pro výše uvedené důvody pozemky vyvlastnit, musí být tyto stavby zaneseny v platném územním plánu. Vyvlastnění je složitý a dlouhodobý proces.

Vlastnické právo vzniká různými způsoby. Nejčastěji se jedná o vlastnické právo nabyté převodem (na základě uzavřeného smluvního vztahu), dále přechodem (např. vyvlastnění), dalším způsobem může být vydržení, kdy držitel drží určitou věc po zákonem stanovenou dobu. Vlastnické právo však může vzniknout i z rozhodnutí státního orgánu, např. při vyřešení sporu podílových spoluvlastníků, dědictví nebo vypořádání společného jmění manželů.

2.2 Podnikání

Na pojem podnikání můžeme nahlížet z několika úhlů pohledu. Z ekonomického pohledu podnikání představuje zvyšování původní hodnoty, a to pomocí zdrojů a dalších procesů. Psychologie definuje podnikání jako prostředek motivace, něco nového zkusit, něčeho dosáhnout, něco získat, stát se samostatným. Dalším pohledem je sociologické hledisko, které uvádí, že podnikání je cesta, jak si zlepšit životní úroveň, vznik nových pracovních míst a tím i příležitostí.

¹ HULVA, T. (2008). *Ochrana majetku*. Praha : Linde Praha, a. s., str. 44.

² HULVA, T. (2008). *Ochrana majetku*. Praha : Linde Praha, a. s., str. 44 – 46.

Nicméně jako základní rysy podnikání lze uvést, že se jedná o cílevědomou činnost s kreativními přístupy, organizování a řízení procesů, jehož přínosem má být užitek či přidaná hodnota, a to i s ohledem na možná rizika, která s podnikáním souvisí a vznikají.³

Pro zvolené téma bakalářské práce je však nejdůležitější definice podnikání plynoucí ze zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“). Podle ustanovení § 2 odst. 1 citovaného zákona se podnikáním rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Za podnikatele se, podle odst. 2 tohoto ustanovení, považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku, dále osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění či jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů a nakonec osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

Jak již bylo uvedeno výše, podnikání je soustavná činnost, realizovaná na vlastní odpovědnost, vlastním jménem, za účelem dosažení zisku. V cestě za dosažením zisku se však podnikatelé potýkají s určitými bariérami. Mezi faktory, které tvoří bariéry podnikání, se řadí faktory vnější a vnitřní.

Vnitřní bariérou může být např. dobré zaměstnání, kdy člověk nemá potřebu podnikat, neboť jeho zaměstnání mu zaručuje dostatek finančních prostředků pro jeho život, aniž by žil v nejistotě. Opačně může mít člověk obavy či strach z podnikání, protože při podnikání je nutné podstupovat určitá rizika či řešit konflikty. Není vhodné též podnikat, pokud nedisponujeme dostatečným množstvím finančních zdrojů.

Vnější bariéry můžeme rozdělit na právní prostředí, ekologické prostředí, podnikatelskou infrastrukturu a veřejné mínění. Právním prostředím rozumíme zejména splnění zákonem stanovených podmínek podnikání, např. dosažení odpovídajícího vzdělání v oboru, ve kterém chceme podnikat. Stejně tak nám právní prostředí ovlivňuje místo našeho podnikání. Jsou to právě právní předpisy, které určují,

³ VEBER, J. a kol. (2008). *Podnikání malé a střední firmy*. Praha : Grada Publishing, a. s., str. 15.

jak mají být jednotlivé provozy vybaveny, jaké normy mají splňovat. V ekonomickém prostředí se jedná především o konkurenční prostředí, které určuje ceny na trhu a další obchodní podmínky, jež ovlivňují vstup na trh u začínajících podnikatelů. Podnikatelskou infrastrukturu tvoří síť služeb, jako jsou např. komunikační, finanční a informační služby či veřejná správa. Veřejné mínění určuje především mínění potenciálních zákazníků.⁴

Podnikatelem je taková osoba, která realizuje podnikatelské aktivity. Tato osoba si je vědoma rizik, která jsou spojena s rozšířením nebo ztrátou vlastního kapitálu. Podnikatel tedy investuje své finanční zdroje či jiné prostředky, investuje svůj čas, jméno a úsilí, aby dosáhl finančního zisku. Při této činnosti přebírá na sebe veškerou zodpovědnost a nese i s tím spojená rizika. Podnikatel při své činnosti dosahuje i osobního uspokojení.⁵

Podnikatele členíme na fyzické a právnické osoby. Podnikání fyzické osoby má své výhody i nevýhody. Mezi výhody patří minimum formálních povinností před zahájením podnikání, nízké správní výlohy, nemusí být počáteční kapitál, bez větších problémů lze přerušit či ukončit činnost, daně lze platit paušální částkou, lze uplatňovat odčitatelné položky při výpočtu daní. S touto formou podnikání však souvisí i nevýhody, mezi které se řadí především neomezené ručení majetkem podnikatele.

I podnikání právnické osoby má své výhody a nevýhody. Podnikání společníka ve společnosti s ručením omezeným umožňuje naprosté oddělení majetku zahrnutého v podnikání a soukromého majetku, kdy společníci společnosti s ručením omezeným neručí svým osobním majetkem, ale ručí pouze do výše nesplacených vkladů zapsaných v obchodním rejstříku. Jednatelé nesou neomezenou odpovědnost s ohledem na výši škody vzniklé porušením jejich povinností při výkonu funkce, a to společně a nerozdílně. V případě, kdy odpovědný jednatel vzniklou škodu neuhradí a věřitelé společnosti nejsou uspokojeni z majetku společnosti, ručí jednatelé, kteří odpovídají společnosti za škodu, za závazky společnosti společně a nerozdílně.

⁴ VEBER, J. a kol. (2008). *Podnikání malé a střední firmy*. Praha : Grada Publishing, a. s., str. 16 - 18.

⁵ VEBER, J. a kol. (2008). *Podnikání malé a střední firmy*. Praha : Grada Publishing, a. s., str. 16.

Pokud se týká akciové společnosti, ta odpovídá za své závazky celým svým majetkem, což však neplatí pro akcionáře, kteří za závazky společnosti neručí. V případě podnikání ve veřejné obchodní společnosti je ručení za závazky společnosti neomezené, tj. společné a nerozdílné, a to veškerým svým majetkem. Stejně se postupuje u komplementáře komanditní společnosti a naopak u komanditistů se jedná o ručení omezené.

2.3 Společné jmění manželů

Jednou z forem vlastnictví je i společné jmění manželů. Dne 1.8.1998 nabyl účinnosti zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rodině“) a který v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“) zavádí institut společného jmění manželů a nahrazuje tak dříve používanou koncepci bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Pojem společného jmění manželů úzce souvisí s institutem manželství a je charakterizován hlavně jeho rozsahem. Předmět či lépe rozsah společného jmění manželů je taxativně vymezen v ustanovení § 143 občanského zákoníku, kde společné jmění manželů tvoří jednak souhrn majetku (aktiv) a souhrn závazků (pasiv) podle odst. 1 citovaného ustanovení:

- a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství, anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka,
- b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou

majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Jak je výše uvedeno, jedná se o majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství. Proto do společného jmění manželů patří všechny příjmy manželů, především příjmy z pracovněprávních či obdobných poměrů, výnosy z podnikání, věci sloužící k výkonu povolání, ale i příjmy nebo přírůstky z výnosů odděleného majetku manželů, tj. úroky z vkladů, příjmy z kapitálového majetku (dividendy), nájemné z nemovitosti ve vlastnictví jednoho z manželů.

Občanský zákoník v ustanovení § 146 umožňuje, aby majetek společného jmění manželů, nebo jeho část, byl použit k podnikání. Tuto možnost však zákon podmiňuje souhlasem druhého manžela, který je třeba udělit při prvním použití majetku společného jmění manželů nebo jeho části k podnikání. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním se již tento souhlas nevyžaduje.

Majetek tvořící společné jmění manželů je v době uzavření manželství nulový. Do společného jmění manželů se tudíž započítává majetek nabytý po uzavření manželství. Zdroje, jež naplňují majetkové společenství manželů, jsou zejména ze závislé činnosti nebo z podnikatelské činnosti. Tuto činnost může provozovat buď jeden z manželů, nebo oba. Dalšími zdroji, jak již bylo uvedeno výše, jsou výnosy ze společného majetku např. úrok, ale i z majetku, který společné jmění manželů netvoří např. nájemné z nemovitosti, které ve společném jmění manželů není. Majetkové společenství manželů se také naplňuje majetkem, který byl pořízen za pomoci nebo prostřednictvím výše uvedených zdrojů, tedy pomocí podnikání či úroku.⁶

S nabytým majetkem mohou hospodařit oba manželé. Mohou jej udržovat a užívat, každý stejným dílem. Pokud se jedná o obvyklou správu majetku, může ji podle ustanovení § 145 odst. 2 občanského zákoníku vykonávat každý z manželů. K těmto úkonům není potřeba výslovný souhlas druhého manžela. V případě, kdy se již nejedná o běžnou správu majetku, je zapotřebí výslovný souhlas obou manželů, jinak je právní úkon neplatný.

⁶ DVOŘÁK, J. (2004). *Majetkové společenství manželů*. Praha : Aspi Publishing s. r. o., str. 79- 81.

V praxi to znamená, že pokud si manželé koupí dům, mohou v něm oba bydlet, zařizovat ho, upravovat, modernizovat apod. K tomu není zapotřebí výslovný souhlas druhého manžela. Manžel může svoji ženu poslat na víkend na výlet a během víkendu může dům např. vymalovat, aniž by potřeboval výslovný souhlas své manželky. Nemůže se však rozhodnout, že během tohoto víkendu dům prodá a za obdržené peníze manželce koupí jachtu. K prodeji domu již potřebuje výslovný souhlas manželky. Pokud by dům prodal a kupní smlouva by byla podepsána jen kupujícím a jedním manželem, přestože dům je v katastru nemovitostí zapsán ve prospěch společného jmění manželů, byl by tento právní úkon neplatný.

Stejně tak není platná smlouva o užívání nebytových prostor uzavřená pouze s jedním z rozvedených manželů, tj. uzavřená po rozvodu manželů (předmětné nebytové prostory tvoří společné jmění manželů, které nebylo vypořádáno). Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 1.7.2009 sp. zn. 28 Cdo 4450/2008 vyplývá, že: *„...není správná ani úvaha okresního soudu o aktivní solidaritě rozvedených manželů P. z uzavřené neplatné nájemní smlouvy. Jestliže neplatnou smlouvu uzavřel jen jeden z manželů, nemůže dojít k žádné aktivní solidaritě. Ta může vzniknout jen tehdy, jsou-li účastníkem právního úkonu oba manželé.“*

K otázce, zda kompenzace za odškodnění osob z důvodů rasové persekuce za 2. světové války vyplacená za trvání manželství patří do společného jmění manželů stejně jako bolestné a ztížení společenského uplatnění, se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 21 Cdo 5015/2008 ze dne 24.11.2010, kde uvedl, že: *„jde tedy o plnění, které má sledovat v podstatě stejný účel jako náhrada na bolestném a za ztížení společenského uplatnění a jež má stejně jako tyto náhrady sloužit výlučně osobním potřebám újmou postiženého manžela, a do společného jmění manželů je proto nelze zahrnout. (...) Finanční prostředky vyplacené v posuzovaném případě pozůstalému manželovi F. K. jako odškodnění za jeho rasovou persekuci v období druhé světové války mají srovnatelný smysl a účel jako náhrada za bolestné a za ztížení společenského uplatnění nebo jako peněžitá satisfakce podle ustanovení § 13 obč. zák. (účelem je kompenzace především zdravotní, resp. psychické újmy poškozeného), proto dospěl dovolací soud – shodně s odvolacím soudem - k závěru, že také tyto finanční prostředky vyplacené pozůstalému manželovi za trvání manželství nepatřily do jeho společného jmění se zůstavitelkou.“*

Podle ustanovení § 143 odst. 2 občanského zákoníku současně platí, že stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo člen družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. K tomuto vyjádřil své stanovisko Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 20.7.2004 sp. zn. 22 Cdo 700/2004: „Dovolací soud při značně rozporné a početné odborné literatuře ke sporné právní problematice vlastnictví obchodního podílu manžely sdílí názor prezentovaný autory S. R. a M. Z. v publikaci *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. Nakladatelství C. H. Beck, Praha 1999, s. 48, Miroslavou Bartošíkovou a Ivanou Štenglovou v publikaci *Společnost s ručením omezeným*. Praha 2003, nakladatelství C. H. Beck, s. 86, a Janem Dvořákem v publikaci *Majetkové společenství manželů*. Praha. ASPI Publishing, 2004, s. 179. Nejvyšší soud tak k věci zaujímá následující názor: *S obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je ve smyslu § 118 odst.1 ObčZ jinou majetkovou hodnotou (majetkem) a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabyde za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů, neboť to přímo vyplývá z výše citovaného kogentního ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ. Gramatický ani logický výklad navazujícího ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ takový závěr nevylučuje. Nestanoví-li eventuelní dohoda manželů o zúžení jejich společného jmění, uzavřená v souladu s ustanovením § 143a ObčZ, něco jiného, nelze (s ohledem na předcházející vymezení předmětu společného jmění manželů) posledně citované ustanovení zákona vykládat jinak, než že jím není dotčena skutečnost, že následkem vynaložení prostředků patřících do společného jmění, aniž by se současně stali „kolektivními“ společníky ve společnosti s ručením omezeným, se obchodní podíl nabytý jedním z manželů stává součástí společného jmění obou manželů. Důsledkem ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ je toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka – manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Jen manžel - společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Proto je také omezen*

v nakládání s obchodním podílem, pokud nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 ObčZ, neboť stejnou měrou jako náleží jemu, náleží i druhému manželovi.“

S odvoláním na výše uvedené odůvodnění Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 9.2.2011, sp. zn. 22 Cdo 1754/2009 dále uvádí: *„Podle ustálené judikatury vztahující se k zákonnému majetkovému společenství manželů, ať již v podobě bezpodílového spoluvlastnictví nebo společného jmění manželů, platí, že obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, nabytý jedním z manželů za trvání jejich majetkového společenství, představuje společnou majetkovou hodnotu, která je předmětem vypořádání při zániku majetkového společenství. (...) Absence souhlasu druhého manžela s převodem vlastnického práva k podílu zakládá relativní neplatnost takového právního úkonu s tím, že pokud se druhý z manželů neplatnosti nedovolá, jedná se o právní úkon platný. Jestliže byl tedy platně za trvání manželství prodán podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se předmětem vypořádání částka takto získaná, neboť ta je součástí společného jmění manželů.“*

Výše uvedená rozhodnutí upřesňují ustanovení § 143a odst. 2 občanského zákoníku tím, že obchodní podíl nabytý jedním z manželů se stává součástí společného jmění obou manželů avšak pouze ve smyslu majetkové hodnoty obchodního podílu, která tudíž představuje společnou majetkovou hodnotu a je předmětem vypořádání při zániku majetkového společenství.

Za nabytí podílu na společnosti je nutné v souladu s ustanovením § 143 odst. 2 občanského zákoníku považovat i nabytí akcií. Nabytí akcií z finančních prostředků společného jmění manželů však předpokládá, jak je uvedeno výše, podle ustanovení § 146 občanského zákoníku souhlas druhého z manželů. V případě, že tento souhlas není udělen, jedná se o relativně neplatný právní úkon, a druhý z manželů by mohl v tříleté promlčecí lhůtě namítat prohlášení neplatnosti nabytí akcií podle ustanovení § 40a občanského zákoníku.

Samotné navýšení základního kapitálu akciové společností nelze považovat za důvod pro zahrnutí nově upsaných akcií do společného jmění manželů s výjimkou vypořádání nominální částky vynaložené ze společného majetku na splacení nově upsaných akcií, jejichž vlastníkem se stává manžel-akcionář.

Jak již bylo uvedeno výše, ustanovení § 143 odst. 2 občanského zákoníku jednoznačně vylučuje účast druhého z manželů v akciové společnosti z titulu nabytí akcií pouze jedním z manželů. Jiná situace je však u příjmů z kapitálového majetku - vyplacených dividend, kdy např. v případě vypořádání společného jmění manželů při zániku manželství se jedná o majetek, který je předmětem vypořádání společného jmění manželů. V případě, že byly akcie pořízeny z finančních prostředků manželů a tvoří tudíž podle ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku společné jmění manželů, pak i prostředky získané prodejem těchto akcií opět náleží do společného jmění manželů.

Nejen majetek, ale i závazky patří do společného jmění manželů. V případě závazků je nutné vycházet zejména z ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku, kdy závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně, tj. jsou jimi oba vázáni. Znění tohoto ustanovení však již nerozlišuje důvody vzniku závazků, které do společného jmění manželů náleží. Proto je nutné vycházet z ustanovení § 489 občanského zákoníku, dle kterého závazky vznikají z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně.

To znamená, že pokud si manželé koupí výše zmiňovaný dům a na jeho koupi si půjčí finanční prostředky. Půjčují si tyto prostředky opět oba dva a k jejich splacení se také zavazují oba dva. Žádný z manželů nemůže z užívání společného majetku druhého z manželů vyloučit. Pokud se opět vrátíme k výše zmiňovanému domu, znamená to, že žádný z manželů nemůže v domě vyměnit zámky a nedat druhému z manželů klíče. Toto lze pouze v případě, že s tím druhý z manželů souhlasí. Jeden z manželů by tudíž musel souhlasit s tím, že společný majetek bude užíván výlučně jen jedním z manželů.

V případě, že nepodnikající manžel souhlasí s použitím majetku k podnikání, je pak zcela na manželovi podnikateli, jak s tímto majetkem naloží. Souhlasu druhého manžela není třeba, v případě, že manžel vloží do podnikání jen majetek, který má ve svém výlučném vlastnictví, nebo v případě, kdy je tento majetek předmětem např. smlouvy o zúžení společného jmění a manžel podniká pouze s touto modifikovanou částí majetku.

Jinak je tomu v případě, že druhý manžel souhlas s použitím společného majetku k podnikání neudělí. V této situaci může manžel podat návrh na zúžení rozsahu společného jmění manželů k soudu. Pokud soud shledá manželem uvedené důvody za oprávněné, žalobě vyhoví. Pokud souhlas udělen nebyl, je právní úkon ve smyslu § 145 odst. 2 občanského zákoníku v souladu s ustanovením § 40a téhož zákona neplatný. Z dikce uvedeného ustanovení vyplývá, že této neplatnosti se může dovolat ten, kdo je tímto dotčen.

V souvislosti s užíváním a udržováním společného majetku manželů, je nutné počítat s náklady, které je nutné na správu vynaložit. Tyto náklady hradí oba manželé společně, avšak neznamená to, že tyto náklady hradí stejným dílem. Mohou se dohodnout, že úhradu nákladů budou hradit ze společného jmění či každý určitou část z výlučného jmění. Ke způsobu úhrady nákladů se přihlíží zejména při vypořádání majetku při rozvodu manželství. Opačně, pokud má každý z manželů výlučné jmění a na správu tohoto využívá společného jmění, je i k tomuto nutné přihlídnout při vypořádání.⁷

Institut společného jmění manželů je tudíž specifický typ spoluvlastnictví, který může vzniknout pouze mezi manžely. Zde je namístě vhodné připomenout, že ustanovení § 3 odst. 1 zákona o rodině uvádí, že manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství učiněným před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci, (dále jen "matriční úřad") nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem. Manželství je však věnována část kapitoly č. 3.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 115/2006 Sb.“) institut společného jmění manželů neobsahuje. Uzavřením registrovaného partnerství proto nedochází ke vzniku společného jmění partnerů. V oblasti majetkových práv tudíž platí obecná úprava obsažená v občanském zákoníku, tj. ustanovení § 137 a následujících občanského zákoníku. Pokud se týká

⁷ HOLUB, M., FIALA, J., BIČOVSKÝ, J. (2006). *Občanský zákoník : Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou*. Praha : Linde Praha, a. s., str. 244 - 245.

plnění závazků je nutno vycházet z ustanovení § 511 občanského zákoníku (společné závazky) v návaznosti na ustanovení § 9 zákona č. 115/2006 Sb., kdy jednání jednoho z partnerů při obstarávání běžných záležitostí partnerství zavazuje oba partnery společně a nerozdílně; to platí pro závazky vzniklé v době trvání partnerství, i v případě, že partnerství následně bylo prohlášeno za neplatné nebo zaniklo.

3 Manželství a podnikání

3.1 Manželství

Z historického hlediska manželství kolísalo mezi principem posvátnosti svazku a smluvním principem. V katolické církvi je uzavření manželství svátostí, kde se uplatňuje zásada „*co bůh spojil, člověk nerozlučuj*“. V roce 1811 bylo manželství definováno takto: „*Rodinné poměry se zakládají smlouvou manželskou. Ve smlouvě manželské prohlašují dvě osoby různého pohlaví zákonitým způsobem svou vůli žít v nerozlučném společenství, ploditi děti, je vychovávat i navzájem si pomáhati.*“⁸ V českých zemích se tzv. civilní forma sňatku zavedla až v roce 1919.

Soužití muže a ženy je nazýváno manželství. Toto soužití je právně upraveno, oproti mimomanželskému soužití, které právně upraveno není.⁹ Manželství upravuje zákon o rodině, kde v části první definuje mimo jiné i vznik a zánik manželství.

3.1.1 Uzavření manželství

V České republice jsou dva možné způsoby, jak uzavřít manželství, a to sňatkem církevním nebo občanským. Podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona o rodině je uzavření manželství svobodným aktem muže a ženy. Svůj souhlas se vstupem do manželství vyslovují veřejně a před svědky. Aby manželství mohlo být uzavřeno, je nutné splnit několik podmínek, a to osobních, sňatečné prohlášení a formálních podmínek. Osobními předpoklady je myšleno dosažení věku 18 let, ve výjimečných případech může soud povolit sňatek osobám starších 16 let. Dále je to právní způsobilost k právním úkonům.¹⁰ Sňatečné prohlášení je souhlasné prohlášení snoubenců, kterým dávají najevo svůj svobodný úmysl vstoupit do manželského svazku.

⁸ POKORNÝ, M., HOLUB, M., BIČOVSKÝ, J. (2000). *Společné jmění manželů : Dotisk 2003. Praha : Linde Praha, a. s., str. 14.*

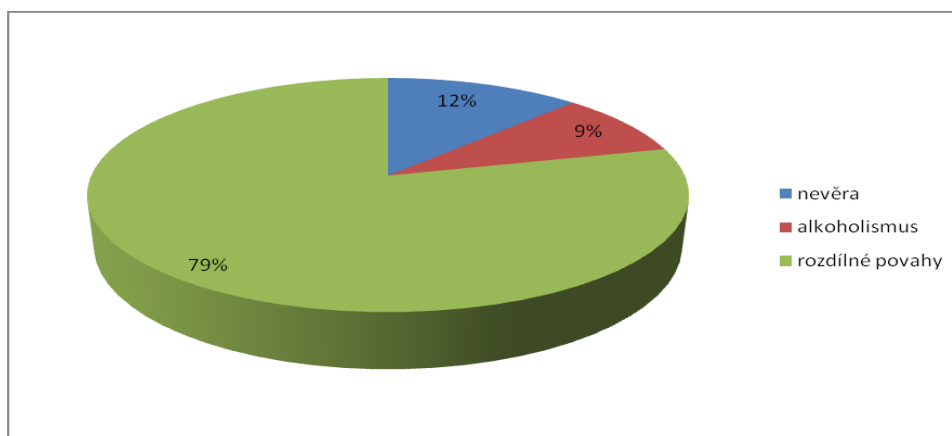
⁹ POKORNÝ, M., HOLUB, M., BIČOVSKÝ, J. (2000). *Společné jmění manželů : Dotisk 2003. Praha : Linde Praha, a. s., str. 11.*

¹⁰ Ministerstvo vnitra. Odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik. *Moderní úřad* [online]. 2008 [cit. 2010-10-11]. Uzavření manželství - podrobný návod. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-manzelstvi-podrobny-navod.aspx>>.

3.1.2 Ukončení manželství

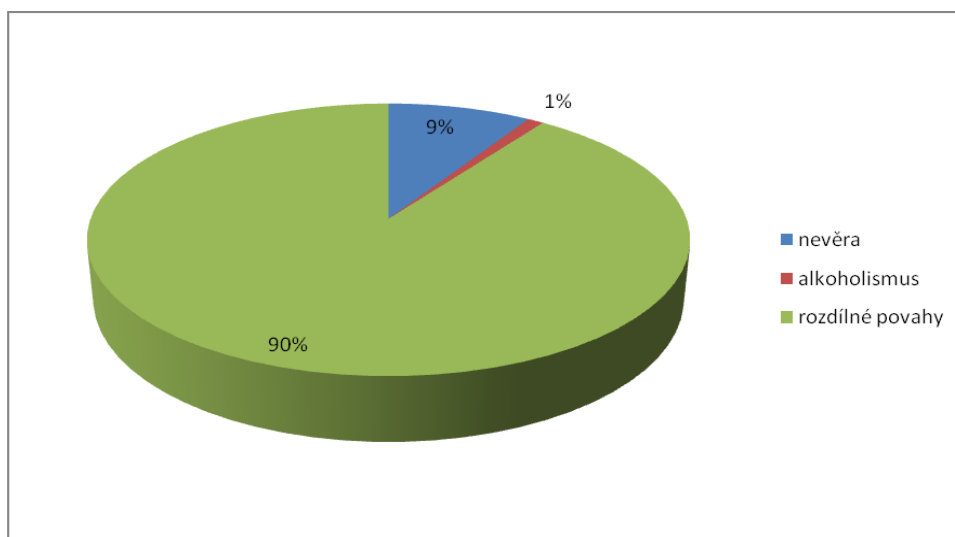
Ukončeno může být manželství smrtí jednoho z manželů (viz ustanovení § 22 zákona o rodině) a dalším způsobem je podle ustanovení § 24 a následujících zákona o rodině rozvod manželství soudem. Při smrti jednoho z manželů je naplněno znění zákona, které říká, že manželství je trvalé. V tomto případě tudíž manželství trvalo nejdelší možnou dobu. Manželství je proto ukončeno ke dni vydání úmrtního listu jednoho z manželů. Pokud smrt manžela není možné prokázat úmrtním listem, prokazuje se jiným dokumentem – prohlášením za mrtvého. Prohlásit osobu za mrtvou je administrativně náročný a dlouhodobý proces, a to z důvodu toho, aby nemohlo docházet k záměrnému prohlášení určité osoby za mrtvou. Rozvod manželství soudem je z právního hlediska také komplikovaný způsob ukončení manželství. Nejčastější příčiny vedoucí k ukončení manželství tímto způsobem je především nevěra, alkoholismus, rozdílné povahy mezi manžely apod. Podle údajů Českého statistického úřadu, jsou právě tyto příčiny způsobovány nejčastěji ze strany mužů. Průzkum byl sledován v letech 1989 – 2001.

Graf 1 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství ze strany muže v roce 2001



Zdroj: Český statistický úřad. *Csugeo.i-server.cz* [online]. 2002 [cit. 2010-10-19]. Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti v ČR po roce 1989. Dostupné z WWW: <<http://csugeo.i-server.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1112-02>>.

Graf 2 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství ze strany ženy v roce 2001



Zdroj: Český statistický úřad. *Csugeo.i-server.cz* [online]. 2002 [cit. 2010-10-19]. Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti v ČR po roce 1989. Dostupné z WWW: <<http://csugeo.i-server.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1112-02>>.

Uzavřením manželství se tudíž upravují nejen vzájemné osobní vztahy manželů, ale také jejich vztahy majetkoprávní. Jak již bylo uvedeno výše, institut společného jmění manželů je specifický typ spoluvlastnictví.

3.2 Podnikání jednoho z manželů

Podnikání znamená pro manželství velké riziko. Toto riziko je spjato hlavně s finanční stránkou, neboť neúspěch v podnikání může znamenat absolutní bankrot. Podnikatel, který provozuje svou živnost zejména jako fyzická osoba, ručí celým svým majetkem. Dalším ohrožujícím faktorem je časové hledisko. Ten, kdo chce podnikat a být ve svém oboru úspěšný, musí obětovat svůj kapitál a svůj čas. V přeneseném slova smyslu se jedná o „oběť“, a to ve smyslu času, který je nutný k provozování živnosti obětovat na úkor rodiny. Tato „oběť“ je však nutná, pokud chce být podnikatel úspěšný.

Jak již bylo uvedeno výše, v případě, kdy jeden z manželů podniká a chce použít majetek, který je ve společném jmění manželů k podnikání, potřebuje podle ustanovení § 146 občanského zákoníku k použití tohoto majetku souhlas druhého manžela. Tento souhlas však podle občanského zákoníku, nemusí být učiněn písemnou formou,

ale může být učiněn ústně nebo i konkludentně. V případě, že manžel podniká s majetkem ve společném jmění manželů i bez souhlasu druhého manžela, lze se domáhat neplatnosti úkonu ve smyslu § 145 odst. 2 občanského zákoníku, a to podle ustanovení § 40a občanského zákoníku. Z dikce uvedeného ustanovení vyplývá, že této neplatnosti se může dovolat ten, kdo je tímto dotčen.

V případě, že druhý manžel nechce bez vážných důvodů udělit souhlasit s použitím společného majetku k podnikání, může manžel podat návrh na zúžení rozsahu společného jmění manželů k soudu ve smyslu ustanovení § 148 občanského zákoníku.

Pro účely podnikání si mohou manželé sjednat u bankovní instituce úvěr. Pokud úvěrová smlouva bude sjednána s oběma manželi současně, jsou práva a povinnosti z ní plynoucí součástí společného jmění manželů, z čehož také plyne manželům závazek plnit podmínky úvěrové smlouvy. Především splácet úroky za vypůjčené prostředky. Banka je oproti tomu vázána poskytnout oběma manželům finanční prostředky dle podmínek uzavřené úvěrové smlouvy.

V případě, že úvěrovou smlouvu s bankou sjedná pouze jeden z manželů, není touto smlouvou druhý z manželů vázán a tato úvěrová smlouva proto není součástí společného jmění manželů a smlouvou je vázán pouze jeden z manželů, a to ten, který úvěrovou smlouvu uzavřel. Druhý z manželů touto smlouvou vázán není, neboť se na její tvorbě nepodílel a nemohl jí ani ovlivnit. Z takto uzavřené smlouvy mu nevyplývají žádné závazky, neboť ve vztahu k této smlouvě nemá ani žádná práva. Aby musel tuto smlouvu plnit, musel by mít i možnost čerpat tento úvěr.¹¹

Nejvyšší soud se ve svém usnesení ze dne 22.7.2008 sp. zn. 22 Cdo 2779/2008 zabývá otázkou, zda v případě, že nemovitost je pořízena pouze jedním z manželů (druhý neprojevil vůli nemovitost vlastnit), přičemž kupní cena nemovitosti, byla z větší části uhrazena ještě před přechodem vlastnického práva výlučně ze samostatných prostředků jednoho z manželů a teprve za delší dobu po přechodu vlastnictví této nemovitosti na tohoto manžela byla částečně uhrazena i ze společných prostředků,

¹¹ IŠTVÁNEK, F. *Nejvyšší soud České republiky* [online]. 2007 [cit. 2010-11-27]. Rozhodnutí NS 31 ODO 677/2005. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/C12575ED00469787C12575F0001F9323?openDocument>.

se jedná o předmět společného jmění manželů. V této věci pak v citovaném usnesení uvádí, že: „...zákon preferuje společné jmění manželů před jejich oddělenými majetky, neplatí však pro opačné případy, tedy pro vyloučení věci ze společného majetku. Tam, kde jsou dány zákonné předpoklady pro zařazení věci do společného jmění (§ 143 ObčZ), mohou věc manželé učinit předmětem výlučného majetku jen způsobem stanoveným zákonem, tedy zejména zúžením společného jmění (§ 143a ObčZ); k takové modifikaci je třeba notářského zápisu. Pouhá shodná vůle nabýt věc do výlučného majetku nemůže věc ze společného jmění vyloučit.“ Tento případ názorně demonstruje důležitost smluvní modifikace společného jmění manželů zejména ve smyslu ustanovení § 143a občanského zákoníku.

Jaký majetek tvoří společné jmění manželů, stanoví ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku. V případě, že je tento majetek využíván k podnikatelským účelům je nutné hledat definici majetku v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, kdy podle ustanovení § 6 odst. 1 citovaného zákona, se obchodním majetkem podnikatele, který je fyzickou osobou pro účely tohoto zákona rozumí majetek (věci, pohledávky a jiná práva a penězi ocenitelné jiné hodnoty), který patří podnikateli a slouží nebo je určen k jeho podnikání. Obchodním majetkem podnikatele, který je právnickou osobou, se rozumí veškerý jeho majetek. Pro daňové účely je nutné použít definici uvedenou v zákoně 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 586/1992 Sb.“), která obchodní majetek definuje v ustanovení § 4 odst. 4 jako souhrn majetkových hodnot (věcí, pohledávek a jiných práv a penězi ocenitelných jiných hodnot), které jsou ve vlastnictví poplatníka, a o kterých bylo nebo je účtováno, anebo jsou nebo byly uvedeny v evidenci majetku a závazků pro účely stanovení základu daně a daně z příjmů (dále jen "daňová evidence"). Dnem vyřazení majetku z obchodního majetku poplatníka se rozumí den, kdy poplatník o tomto majetku naposledy účtoval nebo jej naposledy uváděl v daňové evidenci.

V případě, že podniká pouze jeden z manželů a k podnikání využívá majetek zahrnutý ve společném jmění manželů, pak řešení následného zdanění vychází ze zákona č. 586/1992 Sb., který v ustanovení § 7 odst. 9 jednoznačně stanoví, že jde-li o nemovitost nebo movitou věc v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů (myšleno společné jmění manželů), která je využívána pro podnikání nebo jinou samostatnou výdělečnou činnost jedním z manželů nebo oběma manžely,

vkládá tuto nemovitost nebo movitou věc do obchodního majetku jeden z manželů. V případě, že tuto nemovitost nebo movitou věc má v obchodním majetku jeden z manželů, avšak je pro podnikání nebo jinou samostatnou výdělečnou činnost využívána také druhým z manželů, lze výdaje (náklady) související s touto nemovitostí nebo movitou věcí, které připadají na část nemovitosti nebo movité věci využívané pro podnikatelskou činnost nebo jinou samostatnou výdělečnou činnost oběma manžely, rozdělit mezi oba manžele v poměru, v jakém ji využívají při své podnikatelské činnosti. Příjmy z prodeje nemovitosti nebo movité věci v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů jsou zdaňovány u toho z manželů, který měl takovou nemovitost nebo movitou věc zahrnutou v obchodním majetku.

Jedná-li se o příjmy z kapitálového majetku definované v odst. 1 nebo odst. 2 ustanovení § 8 zákona č. 586/1992 Sb., pak tyto příjmy plynoucí do společného jmění manželů ze zdroje, který je vložen do obchodního majetku jednoho z manželů, zdaňuje se jen u tohoto manžela. Jedná-li se o příjmy plynoucí do společného jmění manželů ze zdroje, který není vložen do obchodního majetku žádného z manželů, zdaňuje se jen u jednoho z nich.

V případě příjmů z pronájmu nemovitostí (jejich částí) nebo bytů (jejich částí) a příjmů z pronájmu movitých věcí kromě příležitostného pronájmu ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 a 2 zákona č. 586/1992 Sb. se příjmy plynoucí manželům z bezpodílového vlastnictví zdaňují jen u jednoho z nich stejně tak jako u ostatních příjmů, při kterých dochází ke zvýšení majetku podle ustanovení § 10 odst. 1 a 2 citovaného zákona.

3.3 Modifikace společného jmění manželů a podnikání

Podnikatel by se měl v průběhu své podnikatelské činnosti chránit svojí obezřetností, prověřováním informací a kontaktů. Nejúčinnější ochranou podnikatele, ale i kupujícího, je smlouva. Smlouva má písemnou formu a je projevem svobodné vůle dvou či více stran. Smlouva upravuje dodací a platební podmínky. Podnikatel si může smluvně upravit i záruční podmínky, penále z prodlení apod. V případě sporů mezi dodavatelem a odběratelem je rozhodujícím dokumentem právě smlouva. Pokud se oba subjekty nedohodnou, rozhodne o jejich sporu soud. Jedním z hlavních

předmětu zkoumání bude jejich smluvní vztah založený smlouvou. Podnikatel by tudíž měl dbát na přesné formulování smluv a jasné vymezení předmětu zakázky s přesně daným termínem plnění.

Pokud nějaký bod či část smlouvy neurčí jinak, řídí se smlouva obchodním zákoníkem. Tímto může být např. záruční doba. Jestliže není ve smlouvě stanovena záruční doba, je záruční doba stanovena zákonem. Podnikatel však může ve smlouvě prokázat kvalitu svého výrobku a přiřknout mu např. desetiletou záruční dobu. Smlouva by zároveň měla řešit, co je a co není předmětem záruky.

Stejně tak lze smluvně upravit i okamžik vzniku společného jmění manželů a jeho rozsah, a to pomocí předmanželské (u snoubenců) či manželské smlouvy, které jsou tudíž jednou z možností ochrany při podnikání jednoho z manželů. Předmanželská smlouva podle ustanovení § 143a odst. 3 občanského zákoníku umožňuje upravit formou notářského zápisu budoucí majetkové poměry snoubenců ještě před uzavřením manželství. Předmětem předmanželské smlouvy však mohou být pouze ty předměty, které mohou tvořit společné jmění manželů. Předmanželská smlouva je platná ode dne podpisu smluvních stran, ale účinná až po uzavření sňatku snoubenců, tj. ode dne okamžiku vzniku společného jmění manželů.

Stejně jako snoubenci před uzavřením sňatku, tak i manželé v manželství mohou podle ustanovení § 143a odst. 1 občanského zákoníku smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Mezi náležitosti notářského zápisu patří podle ustanovení § 63 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 358/1992 Sb.“) např. místo a datum sjednání úkonu, jméno a sídlo notáře, osobní údaje účastníků, obsah úkonu apod. Musí být doloženo prohlášení o způsobilosti k právním úkonům a nezbytnou součástí jsou podpisy účastníků smlouvy a otisk úředního razítka notáře a jeho podpis.

Jsou ovšem i případy, kdy pouze notářský zápis nestačí. Takovým příkladem může být situace, kdy se jedná o nemovitost. Pro účely vkladu do katastru nemovitostí katastrálnímu úřadu nepostačí pouze notářský zápis, ale bude požadovat smlouvu. Zápis do katastru nemovitostí musí být proveden formou smlouvy, neboť notářský zápis

nemá v tomto případě dostatečnou právní váhu. Pokud by byl k dispozici pouze notářský zápis, nemovitost by se automaticky dělila mezi manžele.

Notářský zápis také nepostačí v případě, kdy by chtěl jeden z manželů převést dluhy nebo majetek na druhého manžela. Tato varianta, tedy převedení dluhu na druhého manžela, by byla možná jen v případě, že věřitel by byl s touto možností seznámen ještě před vznikem závazku. Informování věřitele musí být prokazatelné. Stejně tak nelze tímto zápisem deklarovat, že v případě rozvodu nebudou nárokovat jmění druhého manžela. Výše uvedené musí být ošetřeno v předmanželské smlouvě, nikoli jen notářským zápisem.¹²

Jak již bylo uvedeno výše, občanský zákoník poskytuje podle ustanovení § 143a odst. 1 a odst. 2 manželům možnost upravit formou notářského zápisu rozsah či dobu vzniku společného jmění manželů. V případě rozsahu lze rozsah společného jmění manželů zúžit nebo rozšířit. Jedná se jak o majetek a závazky vzniklé či nabyté v budoucnosti, stejně jako majetek a závazky, které již společné jmění manželů tvoří. Společné jmění manželů však úplně zrušit nelze, neboť v souladu s ustanovením § 149 odst. 1 občanského zákoníku společné jmění manželů zaniká zánikem manželství. Pokud se jedná o dobu vzniku společného jmění pak tuto dobu lze odložit až ke dni zániku manželství, pokud se nejedná o věci tvořící obvyklé vybavení bytu.

3.3.1 Zúžení společného jmění manželů

V případě, že jeden nebo i oba manželé podnikají, dochází často k využití možnosti zúžit rozsah společného jmění manželů. Zúžení společného jmění manželů poskytuje ochranu nabytému majetku zejména nepodnikajícím z manželů. Druhý manžel se může cítit ohrožen, a to například tím, že podnikatelská činnost manžela nebude přinášet očekávaný přínos, což by mohlo vést k tíživé situaci celé rodiny. Závažným důvodem pro zúžení společného jmění manželů může být tudíž nevhodné nakládání se společným majetkem jednoho manžela na úkor celé rodiny, zejména na úkor nezletilých dětí. Dalším důvodem může být i situace, kdy manželé spolu trvale nežijí

¹² Mediapol news, s. r. o. *Rodina - finance* [online]. 2010 [cit. 2010-10-31]. Předmanželská smlouva: ano, či ne. Dostupné z WWW: <<http://www.rodina-finance.cz/svatby.203/predmanzelska-smlouva-ano-ci-ne.20901.html>>.

a nepodílejí se proto ani na vytváření společného majetku. Zde je nutno brát na zřetel, že pouhá skutečnost, že manželé žijí odděleně, nezakládá důvod pro zúžení společného jmění manželů, neboť se nejedná o důvod závažný. K zúžení rozsahu společného jmění manželů lze přistoupit formálním způsobem, kdy manželé uzavřou smlouvu pouze formou notářského zápisu, anebo rozsah společného jmění manželů může zúžit podle ustanovení § 148 občanského zákoníku soud. V tomto ustanovení jsou upraveny případy, kdy soud je na návrh některého z manželů oprávněn zúžit společné jmění manželů, a to podle odst. 1 ze závažných důvodů a současně případy, kdy má soud podle odst. 2 povinnost společné jmění manželů na návrh některého z manželů zúžit.

Podle ustanovení § 148 odst. 1 občanského zákoníku soud může provést zúžení společného majetku, až na výjimku, kterou tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Soud podaný návrh zváží, a pokud shledá návrh oprávněným, rozhodne o zúžení majetku dle návrhu, popřípadě návrh upraví. V případě, že shledá žádost bezdůvodnou, zamítne ji. Uvážení, zda se jedná o závažné důvody, je zcela v kompetenci soudu. Za obvyklé vybavení domácnosti lze obecně považovat vybavení kuchyně, obývacího pokoje. Za sporné lze však považovat výzdobu drahými obrazy či zařízení z drahé keramiky. Zde je zapotřebí situaci posuzovat komplexně a vzít v úvahu i společenské postavení rodiny.

V případě, kdy v manželství podniká pouze jeden z manželů, bude naplněna podmínka uvedená v odst. 2 citovaného ustanovení, a to, že alespoň jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Návrh může podat i ten z manželů, který začal podnikat. Toto ustanovení neumožňuje soudům postupovat jinak, než návrhu na zúžení společného jmění manželů, až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, plně vyhovět. K tomu se souhlasně vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 5.2.2008, sp.zn. 22 Cdo 3515/2006: *„Toto ustanovení oproti ustanovení § 148 odst. 1 ObčZ, žádný prostor pro úvahu soudu, zda „ze závažných důvodů“ toto společné jmění zúží či návrh zamítne, neskýtá.“*

V případě, že se manželé dohodnou na zúžení společného manželství pouze formou smlouvy (notářského zápisu) nelze takto vyjádřenou vůli manželů soudním rozhodnutím

Není možné, aby v případě, kdy manžel začne podnikat a jeho manželka po něm požaduje sepsání smlouvy upravující rozsah společného jmění manželů,

byl po sepsání této smlouvy u soudu podán návrh na vrácení společného jmění manželů do předešlého stavu. Smlouva je projevem svobodné vůle a není možné, pokud byla sepsána dobrovolně a má veškeré náležitosti, aby soud do ní zasahoval.

Úprava rozsahu společného jmění manželů, zejména jeho zúžení, je proto vhodná právě v těch případech, kdy jeden z manželů podniká, neboť vyloučit ze společného jmění manželů lze věci, které slouží k podnikání. Ani taková úprava rozsahu společného jmění manželů však nepředstavuje absolutní ochranu pro druhého manžela např. v případě hrozící exekuce majetku. Jistě se však jedná o určitou preventivní ochranu před závazky druhého manžela.

Praxe si vyžaduje, aby byla práva třetích osob lépe chráněna. Na druhou stranu ochrana třetích osob znevýhodňuje pozici nepodnikajícího manžela, který v případě, že není dostatečně obeznámen s podnikatelskou činností manžela, může nést odpovědnost i svým majetkem. V některých případech i přes zúžení předmětu společného jmění manželů. Pro ochranu třetích osob existuje tzv. právní domněnka uvedená v ustanovení § 144 občanského zákoníku. Pokud nejsou manželé schopni prokázat, že majetek nepatří do společného jmění manželů, pokládá se takový majetek za součást společného majetku. O dopadech smluvní modifikace společného jmění manželů na věřitele manžela dlužníka, tj. na třetí osoby více viz kapitola 3.5 Majetkové vyrovnání.

3.3.2 Rozšíření společného jmění manželů

K rozšíření společného jmění manželů dochází nejčastěji v případě nemovitostí, kdy např. byt, který jeden z manželů vlastnil, zdědil či dostal darem ještě před uzavřením manželství, opravují nebo modernizují manželé následně společně. Docházelo by tudíž ke zhodnocení majetku, který je ve výlučném vlastnictví pouze jednoho z nich, a to navíc ze společných finančních prostředků manželů.

Společné jmění manželů může být rozšířeno jednak podle ustanovení § 143a odst. 1 a 2 občanského zákoníku a dále podle ustanovení § 148 odst. 4 občanského zákoníku. V tomto případě lze společné jmění manželů, které bylo v minulosti zúženo podle

ustanovení § 148 odst. 1 a 2 občanského zákoníku, rozšířit do původního rozsahu opět pouze rozhodnutím soudu a pouze na návrh jednoho z manželů.

Pokud se jedná o možnosti ochrany na straně podnikatele, jsou tyto prvky ochrany obsaženy právě ve smlouvě. V případě, že se jedná o prodej, zavazuje se kupující v kupní smlouvě k plnění. Smlouva obsahuje termín zaplacení, platební podmínky, platební místo. To vše podnikateli zaručuje, že obdrží sjednanou kupní cenu. Kupující se též zavazuje převzít zboží, a tím podnikateli zaručuje odbyt jeho produktu. Při uzavření takovéto smlouvy, má podnikatel jistotu, že dosáhne očekávaného zisku. Stejně tak jako kupující musí dostát svým závazkům, musí svým závazkům dostát i prodávající. Smlouvy chrání nejen prodávající, ale i kupující.¹³

3.3.3 Odložení vzniku ke dni zániku manželství

Jsou však možné důvody, které umožňují odložit vznik společného jmění manželů. Tyto důvody jsou buď zákonné, nebo smluvní.

Podle ustanovení § 143a odst. 2 občanského zákoníku si manželé mohou smluvně formou notářského zápisu vyhradit zcela nebo z části vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Jedná se o případ, kdy společné jmění vznikne až v okamžiku zániku manželství a tento okamžik tudíž představuje jak okamžik vzniku, tak současně i okamžik zániku společného jmění manželů. Se svým majetkem po dobu manželství disponují stejně jako před jeho uzavřením. Majetek, který si manželé pořizují společně po dobu trvání manželství, je v podílovém spoluvlastnictví každého z manželů v souladu s ustanovením § 137 a následujících občanského zákoníku. Výjimkou jsou pouze věci tvořící obvykle vybavení společné domácnosti.

Manželské smlouvy o rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění manželů či smluv o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství provedené notářským zápisem a předmanželské smlouvy jsou evidovány v Centrální evidenci manželských smluv. Podle ustanovení § 35c odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb. je Centrální evidence manželských smluv neveřejný seznam v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje Notářská komora ČR.

¹³ BEJČEK, J. a kol. (2007). *Kurz obchodního práva : Obchodní závazky*. Praha : C.H. Beck., str. 259 – 263.

V případě, že není závazek součástí společného jmění manželů, ale za trvání manželství vznikl jednomu z manželů, lze jeho vydobytí zajistit např. podle ustanovení § 262a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“) nařízením výkonu rozhodnutí na majetek, který patří do společného jmění manželů. Podle citovaného ustanovení lze výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů nařídit také tehdy, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo, že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Podle odst. 2 se při výkonu rozhodnutí nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů smlouvou rozšířen o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

Podle § 258 občanského soudního řádu lze provést výkon rozhodnutí následujícími způsoby:

- Zaplacením peněžité částky - srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu, prodejem movitých věcí a nemovitostí, prodejem podniku a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem.
- Jinou povinností než zaplacením peněžité částky (dle povahy uložené povinnosti) - vyklizením, odebráním věci, rozdělením společné věci, provedením prací a výkonů.
- Prodejem zástavy - prodejem zastavených movitých a nemovitých věcí, věcí hromadných, souborů věcí a bytů nebo nebytových prostorů ve vlastnictví podle zvláštního zákona, příkázáním zastavené peněžité pohledávky a postižením zastavených jiných majetkových práv.

Z výše uvedeného je zřejmé, že účastníkem exekučního řízení je v případě, že je výkonem rozhodnutí postižen majetek tvořící společné jmění manželů, nejen

dlužník např. podnikající manžel, ale i druhý z manželů, a to za podmínky, že nedošlo k úpravě rozsahu společného jmění manželů. Zde je na místě uvést stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14.4.2000, sp. zn. 21 Cdo 1774/1999: „*Výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení § 303 a násl. o.s.ř. může být nařízen a proveden jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilým předmětem tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky povinného, případně peněžní prostředky patřící do společného jmění manželů (povinného a majitele účtu).*“

Z výše uvedeného je zřejmé, že pokud je výkon rozhodnutí nařízen srážkami ze mzdy, lze jej nařídit pouze na srážky ze mzdy z účtu, jehož majitelem je dlužník, tj. v popisované situaci podnikající manžel.

V případě, že je však postižen výkonem rozhodnutí i majetek, který však není součástí společného jmění manželů je možno podat vylučovací žalobu podle ustanovení § 267 občanského soudního řádu, která slouží jako ochrana třetích osob v případech, že byly nařízením výkonu rozhodnutí napadeny jejich věci.

Výkon rozhodnutí a dále uvedená exekuce na majetek tudíž postihují i majetková práva druhého-nedlužného manžela. Právě tyto instituty však slouží k ochraně práv třetích osob. V opačném případě by se totiž dlužník mohl plnění svých závazků vůči věřitelům snadno vyhnout.

Ve stejné věci lze využít i zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění platných předpisů (dále jen „exekuční řád“), který v ustanovení § 42 obdobně jako v občanském soudním řádu uvádí, že exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů lze provést také tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení exekuce považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů, nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Podle odst. 2 citovaného ustanovení se při provádění exekuce také nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li smlouvou rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění

manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

Další ze zákonných důvodů může být ustanovení § 276 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“), které stanoví, že po dobu trvání účinků prohlášení konkursu nemůže vzniknout nové společné jmění manželů. Uzavře-li dlužník manželství nové, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku těchto účinků.

3.4 Majetkové vyrovnání

Právní úprava z roku 1811 značně nadřazovala muže nad ženy. Muž byl definován jako hlava rodiny a bylo mu svěřeno právo řídit domácnost. Musel zabezpečit svoji manželku a ve všech jednáních ji zastupoval. Muž vyrovnával veškeré závazky, jimiž byli vázáni, a to i v případě, že manželka nakoupila zboží bez vědomí či souhlasu manžela. V této právní úpravě náleželo manželovi též věno. Věno mohlo být vše, co se mohlo zcizit nebo užívat. Nakládání s věnem náleželo muži.¹⁴

Podle ustanovení § 145 odst. 1 občanského zákoníku majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně. Se společným majetkem, tak mohou nakládat oba stejně a nerozdílně. Žádný z manželů nemá privilegium při nakládání se společným majetkem. Vždy se způsobem nakládání se společným jměním musí souhlasit oba manželé.

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud se manželé zaváží k určitému plnění nějakého závazku, musí ho plnit oba společně. V případě zániku manželství a důsledku toho i zániku společného jmění manželů, si musí manželé rozdělit i tyto závazky a plnit je.¹⁵

Stejně jako občanský zákoník upravuje vznik společného jmění manželů a jeho rozsah, upravuje i zánik společného jmění manželů a způsoby vypořádání zaniklého společného

¹⁴ POKORNÝ, M., HOLUB, M., BIČOVSKÝ, J. (2000). *Společné jmění manželů* : Dotisk 2003. Praha : Linde Praha, a. s., str. 15 - 19.

¹⁵ POKORNÝ, M., HOLUB, M., BIČOVSKÝ, J. (2000). *Společné jmění manželů* : Dotisk 2003. Praha : Linde Praha, a. s., str. 35 - 37.

jmění manželů, a to v ustanovení § 149 až 151, neboť zanikne-li společné jmění manželů, je nutné provést jeho vypořádání.

Při vypořádání zaniklého společného jmění manželů platí zásady uvedené v ustanovení § 149 občanského zákoníku:

- oběma manželům náleží stejné podíly
- závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni manželé splnit rovným dílem
- přihlíží se k potřebám nezletilých dětí a k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu
- přihlíží se i k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění

Při vypořádání společného jmění manželů, a to za situace, kdy podnikají oba manželé či pouze jeden z nich může nastat řada problémů, přičemž jedním z nich je vypořádání obchodního podílu. Jak již bylo uvedeno výše (viz kapitola 2.3 Společné jmění manželů) obchodní podíl nabytý jedním z manželů se stává součástí společného jmění manželů ve smyslu majetkové hodnoty obchodního podílu. V takovém případě je nutné stanovit hodnotu obchodního podílu, který se vypořádává. K tomu Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 22 Cdo 952/2007 ze dne 8.10.2008 uvedl: *„Cenu obchodního podílu nelze pro vypořádání SJM stanovit tak, že by jí byla cena vypořadacího podílu.(...) Právo na vyplacení vypořadacího podílu vzniká jen v zákonem upravených případech a je závislé i na obsahu společenské smlouvy; nelze dovodit, že by společník, jehož společné jmění manželů je vypořádáváno, měl v době zániku společného jmění či v době rozhodnutí soudu nárok na výplatu tohoto podílu a že by se mu tedy dostalo majetkové hodnoty odpovídající výši tohoto podílu. Vypořadací podíl a obvyklá cena obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným jsou zcela rozdílné hodnoty, které se od sebe mohou podstatně lišit, a v řízení o vypořádání společného jmění manželů nelze při určení hodnoty obchodního podílu vycházet z výše vypořadacího podílu; tato výše totiž nic nevypovídá o skutečné majetkové hodnotě podílu, tedy o ceně, kterou by za jeho převod bylo možno dosáhnout. (...)Vypořadací podíl tedy nepředstavuje hodnotu, která by v době zániku společného jmění tvořila jeho součást. Cena obchodního podílu není pro soukromoprávní účely regulována žádným cenovým*

předpisem (srov. zákon č. 526/1990 Sb., o cenách) a převádějí s nabývajícím ji sjednávají dohodou. Je-li třeba tento obchodní podíl, představující majetkovou hodnotu, ocenit (jako v daném případě) v řízení o vypořádání SJM, nelze vycházet ze zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, neboť tento zákon upravuje způsoby oceňování majetku a služeb pro účely stanovené zvláštními předpisy, přičemž oceňování věcí a jiných majetkových hodnot pro potřeby vypořádání SJM není účelem stanoveným některým zvláštním předpisem. (...) Ocenění obchodního podílu pro účely vypořádání zaniklého SJM závisí na posouzení skutečností, k nimž je třeba takových odborných znalostí, a proto se soud neobejde bez znaleckého posudku, ve kterém znalec ocení obchodní podíl s přihlédnutím ke všem skutečnostem, které jsou z odborného hlediska relevantní (zváží i dopad skutečnosti, že výše obchodního podílu neumožňuje společnost „ovládat“, na jeho cenu). Dovolací soud poznamenává, že tato problematika byla předmětem několika odborných ekonomických pojednání v časopisu „odhadce a oceňování majetku“, vydávaném Českou komorou odhadců majetku.“

3.4.1 Zánik společného jmění manželů při zániku manželství

Jedním z důvodů zániku společného jmění manželů je zánik manželství, kdy zákon o rodině rozlišuje následující důvody zániku manželství:

- zánik manželství smrtí či prohlášením manžela za mrtvého (viz ustanovení § 22 citovaného zákona)
- zánik manželství rozvodem (viz ustanovení § 23 až 29 citovaného zákona)

V případě, že manželství zanikne smrtí jednoho z manželů, provede se následné vypořádání společného jmění manželů v rámci dědického řízení. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci.

Pokud manželství zanikne rozvodem, platí, že zaniká rozsudkem soudu o rozvodu manželství, tj. ke dni nabytí právní moci tohoto rozsudku.

Návrh na vypořádání se nepromlčuje. Lze ho tedy provést i s časovým odstupem. Jestliže je jednou soudu podán návrh na vypořádání, vzniká tak povinnost soudu toto vypořádání provést. K vypořádání nedojde jen pouze v tom případě, že vypořádání již provedeno bylo. Soud není povinný rozhodnout o vyrovnání majetku dle podaného návrhu.

Při vypořádání se předpokládá, že podíly obou manželů jsou stejné. Kterýkoli z manželů má právo požadovat uhrazení nákladů, které vynaložil ze svého výlučného vlastnictví na společný majetek. Pokud se manželé dohodnou na vypořádání společného jmění, musí mít tato dohoda písemnou formu.

Z praxe soudů vyplývá, že soudní řízení týkající se právě vypořádání společného jmění manželů, je jedno z nejobtížnějších řízení. Nejobtížnější zejména z pohledu neblahého dopadu na duševní stav mezi účastníky, který je tímto řízením jen zhoršován. Jistou zátěž zde pro účastníky taky představují vynaložené prostředky.

Vypořádáním společného jmění manželů se stanovuje rozdělení vlastnictví mezi vlastníky. Vlastnictví se tedy při vypořádání nezřizuje, nenabývá a ani se nejedná o převod či přechod. Jedná se tedy o rozhodnutí, které z věcí budou v úplném, odděleném či výlučném vlastnictví jednoho nebo druhého vlastníka. Z tohoto vyplývá, že vlastnictví k věci, které bylo přiřčeno jednomu z vlastníků, zůstává. Oproti tomu druhému vlastníkovu vlastnický vztah k této věci zaniká.

Vypořádání lze provést několika způsoby. Jedním ze způsobů, jak majetek vypořádat, je dohoda o vypořádání společného jmění podle ustanovení § 150 odst. 1 občanského zákoníku. Dohoda je dvoustranný právní úkon a je upřednostňovanou formou vypořádání majetku. Ovšem tuto možnost vypořádání není možné využít v případě smrti jednoho z manželů. Podstata dohody spočívá ve vypořádání věcí. A to jednotlivých věcí a celé masy společného jmění manželů. I u dohody o vypořádání, jako u smlouvy, je možné od smlouvy odstoupit. Dohodu může uzavřít jen ten účastník, který je způsobilý k právním úkonům a nabyt zletilosti. Člověk, který je zbavený nebo omezený ve své právní způsobilosti, musí mít zákonného zástupce, aby mohl dohodu uzavřít. Zákonným zástupcem je ustanovený opatrovník. Další formou vypořádání společného jmění manželů je rozhodnutím soudu (viz ustanovení § 150 odst. 3 občanského zákoníku). Tento způsob vypořádání se používá v případech, kdy k dohodě nedošlo. Vypořádání může být provedeno i ze zákona. K tomuto dochází

v případě, kdy k vypořádání nedošlo ani dohodou, ani rozhodnutím soudem. Ustanovení § 150 odst. 4 obchodního zákoníku stanoví, že pokud nedojde k vypořádání nebo k podání návrhu na vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu do tří let od zániku společného jmění manželů, pak v případě movitých věcí platí, že je vypořádání dáno stavem, ve kterém každý z manželů tyto věci užíval pro potřebu svou, pro domácnost a pro svou rodinu výlučně jako vlastník. U ostatních movitých a nemovitých věcí platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví. To znamená, že každý z manželů má stejný podíl. Výše uvedené platí i v případě, kdy se vypořádání týká ostatních majetkových práv, pohledávek a společných manželských závazků. Je upřednostňováno, aby k vypořádání majetku došlo dle vůle účastníků. Účastníci se mohou domluvit na vypořádání týkající se jednotlivých věcí. Až poté, kdy mezi účastníky nedojde k dohodě, přistupuje k rozhodnutí soud. Při svém rozhodování bere soud na zřetel vůli účastníků u majetku, u kterého došlo ke shodě. Soud ovšem musí rozhodovat o souhrnném vypořádání, a to i tam, kde shoda nenastala.

Z titulu vypořádání společného jmění manželů (v rozhodnutí se jedná o obdobný institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů- BSM) při zániku manželství je jistě zajímavý závěr Nejvyššího soudu ze dne 28.7.2005 sp. zn. 22 Cdo 1052/2004, který se týká vypořádání majetku pořízeného formou finančního leasingu: *„Jestliže podnikající manžel uzavře za trvání manželství leasingovou smlouvu, jejímž předmětem je věc, kterou užívá k podnikání a k níž nabude vlastnictví až po zániku manželství, je zřejmé, že ke dni zániku BSM nejde o věc v jeho vlastnictví. Proto tato věc nemůže být v rámci řízení o vypořádání BSM přikázána některému z manželů. (...)Z výše uvedených výkladů stran povinnosti podnikajícího manžela vrátit do BSM, co bylo vynaloženo na jeho podnikání, pak logicky vyplývá, že tato hodnota by měla být zahrnuta do aktiv jeho podnikání, jež jsou určující pro stanovení výsledné částky, kterou by do BSM měl vrátit (nahradit). Přitom nelze uvažovat o tom, že by tato hodnota měla být dána výší dosud zaplacených leasingových splátek. Předmětem leasingu je totiž věc, která slouží k podnikání a (jak již bylo výše vyloženo), výnosy z něho jsou majetkem společným, přičemž při tomto podnikání dochází také k opotřebení této věci.(...) O povinnosti podnikajícího manžela zaplatit druhému manželovi finanční částku na vyrovnání podílů podle § 150 ObčZ, lze však uvažovat jen za předpokladu shora již uvedeného, a to když aktiva podniku manžela převažují nad pasivy. Shora uvedené závěry jsou použitelné*

i pro případ, že by věc, která byla předmětem leasingu, sloužila k podnikání manžela, po zániku manželství do vlastnictví tohoto manžela nepřešla, a platí i pro případ, že podnikatelem je i druhý manžel. Náleží-li práva a povinnosti majetkového práva spjatého s leasingem jednomu z manželů, lze k hodnotě tohoto majetkového práva přihlídnout v rámci zjištění ceny podniku.“

Manželé jsou povinni plnit závazek společně a nerozdílně vždy, když tento závazek tvoří společné jmění manželů. Podle ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně. Závazek bude mít vždy solidární povahu, tj. odpovědnost obou manželů vůči věřiteli bude vždy solidární v případě, že závazek je založen právním úkonem, jenž se týká společného jmění manželů, což vyplývá z ustanovení § 145 odst. 4 občanského zákoníku.

Z výše uvedeného je zřejmé, že pokud vznikne jednomu z manželů jakýkoliv závazek založený právním úkonem (na základě uzavřené smlouvy) a tvořící společné jmění manželů (s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého), pak dlužníky jsou ve vazbě na ustanovení § 145 odst. 3 a § 511 odst. 1 občanského zákoníku oba manželé, tj. i ten z manželů, který smlouvu neuzavřel. V tomto směru je ustálená i judikatura Nejvyššího soudu, kde např. v rozsudku ze dne 31.10.2007, sp. zn. 22 Cdo 1725/2006 uvádí, že: *„...obecně platí: jako se manžel podnikatele podílí na zisku z příznivého průběhu podnikání, stejně tak s ním musí sdílet podnikatelský neúspěch. Takové jsou důsledky majetkového společenství manželů, do kterého manželé dobrovolně vstoupili, aniž by dříve či později vyloučili nebo snížili rizika z podnikání plynoucí.“*

O to více překvapivým byl rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.9.2007 sp. zn. 31 Odo 677/2005, podle kterého: *„Splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů, nemůže věřitel v nalézacím řízení vymoci po druhém z těchto manželů, právo věřitele domáhat se při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojení závazku povinného manžela postižením společného jmění manželů tím není dotčeno.“* Nejvyšší soud svůj závěr v citovaném rozsudku dále odůvodňuje tím, že: *„závazky náležející do společného jmění manželů nasmlouvané jedním z manželů, nemusí mít charakter peněžitých závazků, přičemž může jít o závazky,*

jež druhý manžel sice objektivně vzato splnit může (nepůjde o plnění vázané jen na osobu prvního manžela), nebude k tomu však odborně vybaven. Tak tomu bude např. tehdy, zaváže-li se manžel, který je podnikatelem, k provedení díla nebo dodání zboží, přičemž druhý z manželů, po kterém věřitel splnění závazku náležejícího do společného jmění vymáhá, podnikatelem není. Dovedeno ad absurdum by druhý manžel byl v režimu § 145 odst. 3 obč. zák. vázán povinnostmi plynoucími ze smlouvy, jejíž obsah nezná a stihán sankcemi (smluvní pokuta, smluvený úrok z prodlení), o kterých nevěděl (jelikož se nepodílel na vzniku smlouvy). V nejisté pozici se u závazků ze smluv obsahujících vzájemná práva a povinnosti smluvních stran (tzv. synallagmatické smlouvy) může ocitnout i věřitel. (...)Kdyby ze závazku ze smlouvy o úvěru náležejícího do společného jmění manželů leč sjednaného (jako dlužníkem) jen jedním z manželů byl oprávněn a povinen i druhý z manželů, pak by to pro věřitele znamenalo plnit svůj závazek z úvěrové smlouvy též na požádání druhého manžela (kdyby nešlo o účelový úvěr, byl by např. povinen poskytnout peněžní prostředky na jeho žádost druhému manželovi). Přitom si lze dobře představit, že kdyby o poskytnutí úvěru žádal sám druhý manžel, věřitel by s ním úvěrovou smlouvu neuzavřel.

Na tomto základě lze s přihlédnutím k teleologickému výkladu zkoumaných ustanovení opodstatněně usuzovat, že úpravou obsaženou v ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. nezamýšlel zákonodárce prolomit princip autonomie vůle smluvních stran v procesu vzniku závazků ze smluv a vnutit jim jako zákonný důsledek vzniku smlouvy prostřednictvím institutu společného jmění manželů jako další smluvní stranu i manžela smluvní strany.

V tomto ohledu lze poukázat např. též na názor obsažený v díle Drápal, L. - Kurka, V.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení. 1. vydání. Linde Praha a. s., Praha 2004 (str. 252 - 254), podle kterého ustanovení § 143 odst. 1 písm. b/ obč. zák. svým obsahem a účelem nastoupilo na místo ustanovení § 147 obč. zák. (ve znění účinném před 1. srpnem 1998), čímž zachovalo původní režim dopadu úpravy majetkového společenství manželů do poměru výkonu rozhodnutí. Závěr, že ve spojení s úpravou obsaženou v ustanovení § 145 odst. 3 obč. zák. lze ustanovení § 143 odst. 1 písm. b/ obč. zák. interpretovat též jako prolomení úpravy, podle které ze závazků vzniklých ze smluv jsou oprávněny a povinny smluvní strany (nejde-li o smlouvy sjednané přímo ve prospěch třetích osob), tudíž správný není.

Ostatně, kdyby vskutku mělo platit, že každý individuální závazek založený jedním z manželů se stává společným závazkem manželů i v tom smyslu, že jeho splnění může být samostatně vynuceno jen vůči druhému manželu, pak by byla nadbytečná úprava, jež v § 143 odst. 1 písm. b/ obč. zák. hovoří i o závazcích, které vznikly oběma manželům společně. V pojetí kritizovaném výše by totiž každý závazek náležející do společného jmění manželů nasmlouvaný pouze jedním z manželů byl závazkem vzniklým oběma manželům společně.“

Zcela určitě se jedná o překvapivý rozsudek, který směřuje k větší ochraně nepodnikajícího manžela. Přesto, že nelze jednoznačně určit, zda se jedná o průlomový judikát, který změní ustálenou judikaturu této problematiky, jistě bude hojně využívaným zdrojem informací a vodítkem v obdobných sporech. Lze očekávat, že judikatura v tomto směru dozná dalšího vývoje, neboť v opačném případě by ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku, které stanoví, že závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně, postrádalo svůj význam.

Pro případy, kdy je rozsah společné jmění manželů smluvně upraven (rozšířen, zúžen) platí, že se mohou manželé odvolávat na existenci této smlouvy vůči třetím osobám pouze v případě, že podle ustanovení § 143a odst. 4 občanského zákoníku, je těmto osobám obsah předmětné smlouvy znám. Toto platí i pro případ, že předmětem společného jmění je nemovitost, kdy navíc podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22.8.2006, sp. zn. 20 Cdo 612/2005 platí, že: *„...podmínka, aby třetí osobě byl obsah smlouvy o zúžení společného jmění manželů znám, není splněna pouze tím, že tato smlouva je součástí sbírky listin katastru nemovitostí a je vyznačena na příslušném listu vlastnictví. Citovaná ustanovení vyžadují, aby třetí osobě byla známa nejen sama existence smlouvy, nýbrž i její „obsah“; tato podmínka ovšem není splněna pouhým vyznačením této smlouvy na listu vlastnictví katastru nemovitostí.(...)Ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. a § 267 odst. 2 písm. a) o.s.ř. totiž vyžadují skutečnou vědomost o obsahu smlouvy, nikoli jen (právní a faktickou) možnost se s obsahem smlouvy seznámit při vynaložení obvyklé péče.(...) Od toho, kdo s někým vstupuje do právního vztahu, ostatně nelze důvodně požadovat, aby před uzavřením smlouvy zjišťoval z katastru nemovitostí, zda nedošlo k uzavření smlouvy o zúžení společného jmění manželů.“*

Z výše uvedeného vyplývá, že ustanovení § 143a odst. 4 občanského zákoníku je dalším prostředkem na ochranu třetích osob. Tato ochrana spočívá v tom, že manželé se smluvní modifikace společného jmění manželů mohou dovolávat pouze v případě, že jejich obsah byl třetím osobám znám a důkazní břemeno v těchto případech leží na straně manželů. Ti musí následně prokázat, že třetí osoba o existenci modifikační smlouvy věděla a současně, že znala její obsah.

3.4.2 Zánik společného jmění manželství za trvání manželství

Fyzická osoba musí plnit své závazky. V případě, že ke svému podnikání využije zapůjčené finanční prostředky, musí tyto prostředky svému věřiteli vrátit. Vrátit je musí, jak v případě úspěchu v podnikání, tak v případě neúspěchu. Mezi věřitelem a dlužníkem by měl být vždy uzavřen smluvní vztah, který je ve většině případů zárukou bezproblémového majetkového vypořádání.

Pokud podnikatel neplní své závazky, nemá dostatek prostředků pro plnění svých závazků, má několik možností řešení. Může podnikání ukončit a snažit se své dluhy následně vyrovnat, nebo může na sebe vyhlásit úpadek ve smyslu insolvenčního zákona. Druhý způsob je pro něho příznivější, neboť k pohledávkám se musí věřitelé přihlásit a mnohdy tak neučiní. Tím se mohou dluhy podnikateli snížit. Také je velkým pozitivem pro podnikatele, který je ve svazku manželském, neboť zaniká společné jmění manželů a tím dohází k ochraně rodiny. Zbylé dluhy, tedy ty, ke kterým se věřitelé přihlásí, podnikatel splácí.

Společné jmění manželů může tudíž zaniknout i za trvání manželství. Jedná se zejména o vyhlášení úpadku. Podle ustanovení § 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“) je dlužník v úpadku, pokud má:

- a) více věřitelů a
- b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- c) tyto závazky není schopen plnit (dále jen "platební neschopnost")

Řešením úpadku podle ustanovení § 4 citovaného zákona se rozumí konkurs, reorganizace, oddlužení a zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů.

Prohlášením konkursu na majetek dlužníka – některého z manželů zaniká podle ustanovení § 268 odst. 1 insolvenčního zákona společné jmění dlužníka a jeho manžela. V případě, že byl vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Po prohlášení konkursu se provede vypořádání společného jmění manželů, které zaniklo, zaniklo do prohlášení konkursu, ale nebylo vypořádáno, nebo bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno.

Pro smlouvy uzavřené mezi manželi, podle ustanovení § 269 insolvenčního zákona platí, že smlouvy, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stávají prohlášením konkursu neplatnými, jde-li o:

- a) smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění manželů,
- b) smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění manželů majetek do té doby náležející jen dlužníku,
- c) smlouvy o rozšíření rozsahu společného jmění manželů, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění manželů závazky náležející do té doby jen manželu dlužníka,
- d) dohody o vypořádání společného jmění manželů včetně soudem schváleného smíru.

Z výše uvedeného je tudíž zřejmé, že v případě, že se podnikající manžel nachází v úpadku (podmínky viz výše) pak platí, že soud může na jeho majetek prohlásit konkurz, jehož důsledkem je zánik společného jmění manželů. Insolvenční správce může následně s nepodnikajícím z manželů uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů či navrhnout, aby vypořádání bylo provedeno soudem. Po prohlášení konkurzu se provede vypořádání společného jmění manželů a ten majetek,

který vypořádáním případně úpadci (podnikajícímu manželovi) následně poslouží k úhradě pohledávek věřitelů. Může však nastat situace, kdy majetek, který vypořádáním připadl na úpadce, k pokrytí závazků nestačí. V takovém případě se vypořádání společného jmění neprovádí a v souladu s ustanovením § 274 insolvenčního zákona se do majetkové podstaty zahrne celý majetek náležející do společného jmění manželů.

Dalším ze způsobů řešení úpadku ve vazbě na společné jmění manželů může být rozhodnutí soudu o reorganizaci podniku podnikajícího z manželů, tj. toho z manželů, který je v úpadku. Reorganizací se podle ustanovení § 316 insolvenčního zákona rozumí zpravidla postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů. Reorganizací lze řešit úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který je podnikatelem; reorganizace se týká jeho podniku. Tento způsob řešení však zákon podmiňuje podle ustanovení § 342 písm. c) insolvenčního zákona prohlášením dlužníkovy manžela, že souhlasí s použitím majetku ve společném jmění manželů, má-li být podle reorganizačního plánu tento majetek použit; prohlášení musí být vlastnoručně podepsáno a pravost podpisu na něm úředně ověřena.

Úpadek může dlužníka-manžela za situace, že není podnikatelem řešit i oddlužením. V takovém případě podává návrh na oddlužení insolvenčnímu soudu pouze dlužník. Návrh na povolení oddlužení však může dlužník podat pouze se souhlasem druhého z manželů, neboť podle ustanovení § 392 odst. 3 insolvenčního zákona musí návrh podepsat i dlužníkuv manžel a výslovně uvést, že s povolením oddlužení souhlasí; to neplatí, jestliže oddlužením nemůže být dotčen majetek z nevypořádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželce a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníkovy manželce. Podpis musí být úředně ověřen.

Dalším důvodem zániku společného jmění manželů za trvání manželství je méně běžný způsob, a to propadnutí majetku podle ustanovení § 52 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, za spáchané trestné činy. Podle ustanovení § 66 odst. 3 až 5 citovaného zákona propadnutí majetku postihuje celý majetek odsouzeného nebo tu jeho část, kterou soud určí; propadnutí se však nevztahuje

na prostředky nebo věci, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat. Výrokem o propadnutí majetku zaniká společné jmění manželů a propadlý majetek připadá státu.

Výše uvedenou problematikou se zabýval i Ústavní soud v usnesení ze dne 9.2.2005 sp. zn. IV ÚS 174/04: *„Ústavní soud se zabýval i otázkou, zda zásah státu do vlastnického práva manžela či manželky osoby trestně stíhané je třeba poměřovat jinými kritérii než vůči této osobě. (...)Právě v těsné vazbě na manželství (odhlédnuto od možnosti dohod o zúžení či rozšíření rozsahu společného jmění), jakož i v aktivní a pasivní solidaritě manželů týkající se úkonů vůči společnému jmění, Ústavní soud shledal rysy nutného vzájemného sdílení majetkového osudu manželů do doby, dokud jejich společné jmění trvá. Z tohoto důvodu tedy, byl-li v souvislosti s trestním stíháním omezen v dispozici s majetkem ve společném jmění jeden z manželů, dopadá omezení i na druhého z manželů. Opačný přístup by podle Ústavního soudu vedl k nastolení nepřijatelné nerovnosti mezi obviněnými, kdy obvinění žijící v manželství by byli při zajišťování svého majetku (rozumí se majetku ve společném jmění manželů) zvýhodněni proti ostatním obviněným, neboť dispozice s jejich majetkem by byla vůči jejich manželským partnerům uvolněna, což by v konečném důsledku mohlo vést i ke zmaření účelu, který institut zajištění majetku obviněné osoby sleduje.“*

V uvedených případech nelze tudíž při zajištění majetku přihlížet k tomu, zda se jedná o majetek tvořící společné jmění manželů, neboť v opačném případě by docházelo k diskriminaci obviněných, kteří v manželském svazku nežijí.

4 Společné jmění manželů a navrhovaná právní úprava

Závěrem se nelze nezmínit o připravované novele občanského zákoníku, která se v části druhé věnuje rodinnému právu a zahrnuje zákon o rodině.¹⁶ Stejně jako současná právní úprava i předmětný návrh novely občanského zákoníku pamatuje na institut společného jmění manželů, a to v oddíle označeném jako manželské majetkové právo. Je zřejmé, že návrh novely v této oblasti vychází ze současné právní úpravy. Nově zavádí pojem rodinný závod, za který se podle ustanovení § 645 považuje závod, ve kterém společně pracují manželé nebo i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně, a který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Na ty z nich, kteří trvale pracují pro rodinu nebo pro rodinný závod, se hledí jako na členy rodiny zúčastněné na provozu rodinného závodu.

Návrh novely občanského zákoníku se problematikou společného jmění manželů zabývá konkrétně v ustanovení § 653 a následujících, ve kterém stanoví, že to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“) podle ustanovení tohoto zákona (zákonný režim); to neplatí, ujedná-li si snoubenci nebo manželé něco jiného (smluvený režim) nebo rozhodne-li jinak soud (režim založený rozhodnutím soudu), anebo zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.

V ustanovení § 660 je v případě potřebného souhlasu druhého manžela výslovně dána možnost dovolat se neplatnosti jednání jednoho manžela, se kterým druhý z manželů nesouhlasí.

Podle ustanovení § 666 se smlouva o manželském majetkovém režimu zapíše do veřejného seznamu, je-li to v ní ujednáno; jinak na žádost obou manželů. Do seznamu se zapíše vše, co mění zákoný majetkový režim manželů. Smlouva o manželském majetkovém režimu vyžaduje formu veřejné listiny.

Podle návrhu novely občanského zákoníku se mohou manželé rozhodnout pro smluvený režim, režim založený rozhodnutím soudu a režim oddělených jmění. Přitom smluvený režim může podle ustanovení § 662 spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu

¹⁶ Ministerstvo spravedlnosti: *Návrh nového Občanského zákoníku* [online], 2011 [cit. 2011-2-14]. Dostupné z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>>

vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, jakož i v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Ustanovení o režimu oddělených jmění se použijí obdobně v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Pokud se týká správy společného jmění manželů pak podle ustanovení § 668 odst. 2 manžel, který spravuje všechno společné jmění, může právně jednat jen se souhlasem druhého manžela nejen při nakládání se společným jměním jako celkem, ale i při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění. Pokud souhlas udělen nebude, může se druhý manžel domáhat relativní neplatnosti právního úkonu. V režimu založeném rozhodnutím soudu může dojít jednak ke zrušení společného jmění manželů, ale i k zúžení jeho rozsahu. Podmínkou je v tomto případě závažný důvod, za který se vždy podle ustanovení § 669 odst. 2 považuje skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.

Dalším pojmem návrhu novely občanského zákoníku je pojem režim oddělených jmění, ve kterém podle ustanovení § 674 nesmí manžel nakládat se svým majetkem v rozsahu přesahujícím dvě třetiny hodnoty svého výhradního jmění bez souhlasu druhého manžela; totéž platí obdobně o výhradních dlužích manžela. Byl-li druhý manžel opomenut a nesouhlasí-li s právním jednáním svého manžela, může se dovolat neplatnosti takového jednání. Podnikají-li v režimu oddělených jmění manželé společně nebo jeden z manželů podniká s pomocí druhého manžela, rozdělí si příjmy z podnikání, jak si v písemné formě ujednali; jinak se příjmy rozdělí rovným dílem.

Opět je pamatováno na ochranu třetích osob, kdy podle ustanovení § 676 pohledávka věřitele jen jednoho z manželů, která vznikla za trvání společného jmění, může být při výkonu rozhodnutí uspokojena i z toho, co je součástí společného jmění. Pro závazek jen jednoho z manželů, který vznikl z jeho trestného nebo jiného protiprávního činu, anebo pro povinnost manžela k plnění výživného, platí, že může být při výkonu rozhodnutí společné jmění postiženo jen do výše, kterou by představoval podíl povinného manžela, kdyby společné jmění bylo zrušeno a vypořádáno.

I v připravovaném návrhu novely občanského zákoníku platí, že dohodou manželů o vypořádání společného jmění manželů nesmí být dotčena práva věřitelů, což vyplývá zejména z ustanovení § 679, kdy je-li smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými byl zákonný majtkový režim změněn nebo vyloučen, dotčeno právo třetí osoby, zejména věřitele, může tato osoba své právo uplatnit u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo.

Ze současného znění občanského zákoníku i z připravovaného návrhu tohoto právního předpisu je zřejmé, že bude více pamatováno na ochranu třetích osob, zejména pak na jistotu práv třetích osob - věřitelů. Ve stávající ani v připravované právní úpravě občanského zákoníku není druhý manžel ani v případech, kdy je rozsah společného jmění manželů upraven vůči rizikům přicházejícím ze strany manžela, např. podnikající fyzické osoby, vždy absolutně chráněn. Je zřejmé, že v krajních případech jako je exekuce, je ochrana práv třetích osob upřednostňována před ochranou práv druhého nepodnikajícího manžela.

5 Závěr

Společné jmění manželů ve vazbě na podnikání je obsáhlé téma, které nelze celé dopodrobna vymezit. Práce se věnuje především vzniku, zániku, ale i úpravám a vypořádání společného jmění manželů, a to právě v návaznosti na podnikání jednoho z manželů. Důležité je rovněž vymezení rozsahu společného jmění manželů, tj. okruh majetku a závazků, které společné jmění tvoří či netvoří. Značná část práce se zabývá možnostmi ochrany nepodnikajícího manžela a třetích osob. Pozornost je věnována majetkovému vyrovnání společného jmění manželů. Uvedeny jsou možné formy vyrovnání společného jmění manželů. Způsob vyrovnání společného jmění manželů, vždy přímo souvisí na vůli manželů dohodnout se. V této části je poukazováno na fakt, že je preferována dohoda o vyrovnání mezi manželi, a to z důvodu, že samotný soudní proces o majetkovém vyrovnání je pro účastníky velmi náročný, mezi účastníky vzniká silné napětí a tím se mohou prohlubovat konflikty. Se soudním procesem souvisejí i soudní výlohy, které jsou pro účastníky jistou zátěží, zvláště v případě, kdy se soudní proces prodlužuje. Proces majetkového vyrovnání je obtížný a dlouhodobý.

Vlastnictví bylo vždy a je stále aktuálním a diskutovaným tématem. Člověk touží od přírody něco vlastnit a něčemu vládnout. Proto je právní úprava vlastnictví velmi důležitá.

Práce se zabývá i možnými způsoby podnikání fyzické osoby a možnostmi ochrany této osoby při podnikání. Je zřejmé, že nejlepší a pravděpodobně nejúčinnější formou ochrany je smlouva. Tento dokument zajišťuje při správné formulaci dostatečnou právní ochranu jak během podnikání, tak třeba i v průběhu manželství. V České republice je vysoká rozvodovost, která je zapříčiněna mnoha důvody. Před důsledky tohoto v životě nepříjemného aktu, je však možné se částečně chránit a člověk by tohoto měl využít. Mnohdy se tímto způsobem dá předejít nepříjemnostem, které člověku ztrpčují život. Takovou nepříjemností může být i neúspěch v podnikání.

Je zřejmé, že v dnešní době není předmanželským smlouvám přikládán velký význam, což je obzvláště v případech, kdy jeden z budoucích manželů podniká, velmi riskantní. Požadavek na uzavření předmanželské, ale i manželské smlouvy může být ze strany druhého manžela vnímán negativně a může vyvolávat i jistou míru nedůvěry. Navíc partneri se domnívají, že i po uzavření manželství je majetek, se kterým

do manželství vstupují, stále v jejich výlučném vlastnictví. Většina partnerů však před manželským soužitím upřednostňuje nemanželské soužití, kdy je předmanželská smlouva bezpředmětná, neboť zde existuje pouze osobní vlastnictví.

Současná právní úprava společného jmění manželů se může z pohledu nepodnikajícího manžela jevit jako nespravedlivá, ale jak již bylo uvedeno výše v rozsudku ze dne 31.10.2007, sp. zn. 22 Cdo 1725/2006: „...*obecně platí: jako se manžel podnikatele podílí na zisku z příznivého průběhu podnikání, stejně tak s ním musí sdílet podnikatelský neúspěch.*“ Je zřejmé, že třetím osobám - věřitelům je poskytnuta poměrně větší ochrana než nepodnikajícímu manželovi.

Z ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku vyplývá, že závazky, které jsou součástí společného jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně. V tomto případě se jedná o tzv. pasivní solidaritu ve smyslu ustanovení § 511 občanského zákoníku. Překvapivý rozsudek Nejvyššího soudu (sp. zn. 31 Odo 677/2005 – viz výše) však poněkud mění pohled na pasivní solidaritu manželů, když odkazuje na zásadu, že smlouvy se musí dodržovat, kterou lze naplno prosadit pouze mezi účastníky těchto smluv, přičemž závazky tvořící společné jmění manželů nemusí mít ani charakter peněžitých závazků. V rámci ochrany práv třetích osob dochází v důsledku tohoto rozhodnutí tudíž ke zhoršení právního postavení práv třetích osob, neboť institut pasivní solidarity manželů oslabuje.

Úprava problematiky společného jmění manželů zejména ve vztahu k podnikání je v prozatímním návrhu novely občanského zákoníku bezesporu podrobnější a přesnější. Přesto i oblast majetkových vztahů mezi manžely bude jistě nadále podléhat výkladu a vývoji judikatury.

Literatura

BEJČEK, J. a kol. *Kurz obchodního práva : Obchodní závazky*. 4. vyd. Praha : C.H. Beck, 2007. 535 s. ISBN 978-80-7179-781-4.

DVOŘÁK, J. *Majetkové společenství manželů*. 1. vyd. Praha : Aspi Publishing s. r. o., 2004. 263 s. ISBN 80-86395-70-7.

HOLUB, M. a kol. *Vzory smluv a podání*. 12. aktual. a dopl. vyd. podle stavu k 1.12. 2008. Praha : Linde Praha, a. s., 2008. 1239 s. ISBN 978-80-7201-742-3.

HOLUB, M., FIALA, J., BIČOVSKÝ, J. *Občanský zákoník : Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou*. 12. aktual. vyd. podle stavu k 1.9. 2006. Praha : Linde Praha, a. s., 2006. 871 s. ISBN 80-7201-602-4.

HULVA, T. *Ochrana majetku*. Praha : Linde Praha, a. s., 2008. 376 s. ISBN 978-80-7201-712-6.

HYRŠLOVÁ, J., KLEČKA, J., MARINIČ, P. *Ekonomika podniku*. Praha : Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007. 322 s. ISBN 978-80-86730-25-7.

POKORNÝ, M., HOLUB, M., BIČOVSKÝ, J. *Společné jmění manželů : Dotisk 2003*. Praha, Linde Praha, a. s., 2000. 229 s. ISBN 80-7201-226-6.

SPIRIT, M. a kol. *Právo v podnikání 3 : Základy právní vědy a veřejného práva*. 1. vyd., Praha : PB tisk, 1998. 376 s. ISBN 80-7175-070-0.

ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. 5. jubilejní aktual. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. 459 s. ISBN 978-80-7357-466-6.

VEBER, J. a kol. *Podnikání malé a střední firmy*. Praha : Grada Publishing, a. s., 2008. 304 s. ISBN 978-80-247-2409-6.

Internetové zdroje

BALÁK, F. *Nejvyšší soud České republiky* [online]. 2007 [cit. 2010-12-01]. Rozhodnutí NS 22 CDO 1725/2006. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/E7EC9E23476B73E9C12575FF007B43CD?openDocument>.

Český statistický úřad. *Csugeo.i-server.cz* [online]. 2002 [cit. 2010-10-19]. Vývoj sňatečnosti a rozvodovosti v ČR po roce 1989. Dostupné z WWW: <<http://csugeo.i-server.cz/csu/2002edicniplan.nsf/p/1112-02>>.

EPRAVO.CZ. *Epravo* [online]. 2010 [cit. 2011-02-22]. Zúžení a rozšíření společného jmění manželů. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/zuzeni-a-rozsireni-spolecneho-jmeni-manzelu-68681.html>>.

IŠTVÁNEK, F. *Nejvyšší soud České republiky* [online]. 2007 [cit. 2010-11-27]. Rozhodnutí NS 31 ODO 677/2005. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikatura_aNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/C12575ED00469787C12575F0001F9323?openDocument>.

Mediapol news, s. r. o. *Rodina - finance* [online]. 2010 [cit. 2010-10-31]. Předmanželská smlouva: ano, či ne. Dostupné z WWW: <<http://www.rodina-finance.cz/svatby.203/predmanzelska-smlouva-ano-ci-ne.20901.html>>.

Ministerstvo spravedlnosti: *Návrh nového Občanského zákoníku* [online], 2011 [cit. 2011-2-14]. Dostupné z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>>

Ministerstvo vnitra. Odbor všeobecné správy, oddělení státního občanství a matrik. *Moderní úřad* [online]. 2008 [cit. 2010-10-11]. Uzavření manželství - podrobný návod. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-manzelstvi-podrobny-navod.aspx>>

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-513-1991-sb-obchodni-zakonik>>

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=94%2F1963&number2=&name=&text=>>

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=358%2F1992&number2=&name=&text=>

Zákon č. 586/1992 S., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-586-1992-sb-o-danich-z-prijmu>>

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-182-2006-sb-o-upadku-a-zpusobech-jeho-reseni-insolvencni-zakon>>

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-99-1963-sb-obcansky-soudni-rad>>

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění platných předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/exekucni-rad-4478.html>>

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online], 2011 [cit. 2011-2-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-40-2009-sb-trestni-zakonik>>

Příloha

Příloha 1 Předmanželská smlouva

Předmanželská smlouva

Michal Martikan, r.č. XXXXXXXXX, bytem Pardubice, Jana Zajíce 954 a
Karolina Veselá, r.č. XXXXXXXXX, bytem Pardubice, Na Babce 1034
uzavřeli dne tuto

Smlouvu o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění

I.

Účastníci této smlouvy plánují uzavřít dne 2. 2. 2003 manželství. V souvislosti s tím, se účastníci této smlouvy dohodli na zúžení zákonem stanoveného rozsahu jejich budoucího společného jmění manželů.

II.

Účastníci této smlouvy se dohodli na úpravě svých budoucích majetkových vztahů v manželství tak, že předmětem výlučného vlastnictví každého z nich budou:

Příjmy z podnikatelské činnosti každého z účastníků, kterými se rozumí:

- příjmy z podnikatelské činnosti vykonávané jedním z účastníků na základě živnostenského nebo jiného podnikatelského oprávnění
- příjmy představující podíl na zisku ze sdružení, jehož se účastní pouze jeden z účastníků
- příjmy představující podíl na zisku tichého společníka na základě smlouvy o tichém společenství, kde jako tichý společník vystupuje pouze jeden z účastníků
- příjmy představující podíl na zisku společníka obchodní společnosti, nebo člena družstva
- movité věci nabyté některým z účastníků pro potřeby výše uvedené podnikatelské činnosti
- movité věci získané z příjmů plynoucích z podnikatelské činnosti.

III.

Účastníci smlouvy berou na vědomí, že na tuto smlouvu se mohou vůči třetí osobě odvolávat jen tehdy, jestliže je jí tato smlouva známa.

V Pardubicích dne

podpisy účastníků

Zdroj: MUDr. Zbyněk Mlčoch,

http://www.zbynekmlcoch.cz/info/vzory_pravnich_smluv/smlouvy_dohody_a_zaloby_zdarma_ke_stazeni.html (staženo dne 1.11.2010).